

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Μ. ΒΙΖΥΗΝΟΣ

ΕΡΡΙΚΟΣ ΙΒΣΕΝ

Πρώτη δημοσίευση
Εικονογραφημένη Έστια (1892)

ΥΣΤΕΡΟΓΡΑΦΟ
ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΚΑΥΑΛΗΣ

ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ

ΑΘΗΝΑ 2006

ΕΡΡΙΚΟΣ ΙΒΣΕΝ

ISBN 960-250-359-9

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Μ. ΒΙΖΥΗΝΟΣ

ΕΡΡΙΚΟΣ ΙΒΣΕΝ

Πρώτη δημοσίευση
Εικονογραφημένη Έστια (1892)

ΥΣΤΕΡΟΓΡΑΦΟ
ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΚΑΨΑΛΗΣ

Ἐντὶ εὐχῶν

ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ

ΑΘΗΝΑ 2006

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ
ΜΟΡΦΩΤΙΚΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ ΕΘΝΙΚΗΣ
ΤΡΑΠΕΖΗΣ

Πρόεδρος ΤΑΚΗΣ ΑΡΑΠΟΓΛΟΥ
Αντιπρόεδρος ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΚΟΚΚΙΝΙΔΗΣ, *Γενικός Γραμματέας*
ΒΙΚΤΩΡ Θ. ΜΕΛΑΣ, *Τιμίας* ΜΙΧ. Α. ΤΙΒΕΡΙΟΣ, *Μέλη* ANNA
ΑΒΡΑΜΕΑ, ΙΑΚΩΒΟΣ ΚΑΜΠΑΝΕΛΛΗΣ, ΣΑΒΒΑΣ
ΚΟΝΤΑΡΑΤΟΣ, Κ. Β. ΚΡΙΜΠΑΣ,
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΜΟΥΛΛΑΣ
Διευθυντής του Ίδρύματος ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΚΑΨΑΛΗΣ

Υπεύθυνη εκδόσεων ΑΝΤΙΓΟΝΗ ΦΙΛΙΠΠΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΡΡΙΚΟΣ ΙΒΣΕΝ

ΕΙΝΕ Ο ΜΕΓΙΣΤΟΣ τῆς πατρίδος του ποιητής. Εἶνε, ἂν ἀγαπᾶτε, ὁ μέγιστος δραματογράφος καθ' ἅπασαν τὴν βόρειον Εὐρώπην — καὶ ὅμως ἐὰν τὸν ἰδῆτε θὰ στοιχηματίσητε ὅτι εἶνε ναύκληρος μᾶλλον, ἢ καλλιτέχνης. Ἡ φυσιογνωμία του οὐδένα τῶν ἐξόχων ἀνδρῶν ἐνθυμίζει. Ἔχει τὸν σκανδιναυικὸν τύπον μὲ τὰ μῆλα τῶν παρειῶν ἐξέχοντα καὶ μὲ πλατείας σιαγόνας. Βραχεῖαν ῥίνα καὶ μέγα στόμα συνεσφιγμένον οὕτως, ὥστε νὰ νομίζετε ὅτι τοῦ λείπουν τὰ χεῖλη. Ἔχει τεφρόχρους ὀφθαλμούς, δῆξυ δερκομένους ὅπισθεν τῶν διόπτρων, καὶ περὶ τὰ βλέφαρα τὸ μικρὸν ἐκεῖνο σύμπλεγμα τῶν ρυτίδων, αἱ ὁποῖαι μαρτυροῦσι τὴν ἀεικινήσιαν βλέμματος ἐξετάσαντος ἤδη ἀπειρίαν πραγμάτων. Φέρει λευκὰς παραγναθίδας, ὁμοίως πρὸς τὰς τῶν ναυτικῶν κεκαρμένας, καὶ κόμην πολιότριχον καὶ δασεῖαν, ὡς πυκνόκλαδον θαμνῶνα, ἢ μᾶλλον ὡς παρθένον ἀκόμη δάσος. Ἐπὶ τοῦ εὐρέος αὐτοῦ μετώπου διακρίνετε πλείονα βούλησιν ἢ ὀξύνοϊαν ἢ δὲ στάσις τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὴν κάμνει νὰ ὁμοιάζη πρὸς κεφαλὴν κατακτητοῦ, πρὸς κεφαλὴν ἀρχαίου βίκιγγ, ἥτοι θαλασσινοῦ τῆς Νορμανίας ἥρωος, γεννηθέντος ἐπὶ βραχῶδους ἀκτῆς ἐκ προγόνων πελαγομάχων.

Ὁ Henrik Ibsen, ἐγκαλλώπισμα τῆς Νορβηγίας σήμερον, ἐγεννήθη ἐν τῇ παραποταμίῳ πολίχνῳ Σκὴν ἐκ πατρὸς ναυτιλλομένου ἐμπόρου, καὶ ἐγεννήθη ἐν ἐποχῇ κρισιμωτάτῃ διὰ τὴν διανοητικὴν τῆς πατρίδος αὐτοῦ κατάστασιν.

Ἦδη ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ πανεπιστημίου ἐν Χριστιανίᾳ (1811) ἐδόθη τὸ πρῶτον σύνθημα τοῦ ἀγῶνος πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς ἐθνικῆς τῶν Νορβηγῶν φιλολογίας ἀπὸ τῆς ξένης, καὶ πρὸ πάντων ἀπὸ τῆς τῶν Δανῶν ἐπιδράσεως.

Ὁ χωρισμὸς τῆς Νορβηγίας ἀπὸ τῆς Δανίας τῷ 1814, καὶ ἡ ἐγκατάστασις ἰδίου πολιτεύματος ἐν τῇ χώρᾳ, ἔτι μᾶλλον ἐπιρρῶσαντα τὸ συναίσθημα τῆς ἀνακτηθείσης ἐλευθερίας, ἐξέκαιον ἤδη τοὺς νεανικούς τῶν Νορβηγῶν πόθους πρὸς ἐθνικὴν τινα μεγαλουργίαν πρὸς εὐρυνσιν τῶν τῆς πατρίδος ὀρίων. Ἄλλ' αἱ περιστοιχοῦσαι αὐτοὺς τότε περιστάσεις, οὐδόλως εὐνοϊκαὶ διὰ παρατόλμους ἐπιχειρήσεις, ἔκαμαν ὥστε νὰ χρησιμοποιηθῇ καὶ τὸ ἄριστον μέρος τῆς ἐκ τούτου ἀναπτυχθείσης δράσεως ἐπὶ εἰρηνικοῦ διανοητικοῦ ἐδάφους.

Τὴν βᾶσιν τῆς νορβηγικῆς γλώσσης ἀπετέλει τότε ἡ δανικὴ, ὅχι μόνον τὰς λέξεις, ἀλλὰ καὶ τὸ πνεῦμα αὐτῆς ἐπιβάλλουσα εἰς τὴν αὐτόχθονα φιλολογίαν. Ὅ,τι ἂν εἰσῆγετο νεώτερον εἰς αὐτὴν ἦτο καὶ τοῦτο ξένον, γαλλικόν, ἀγγλικόν κτλ. Ἐπειδὴ τὸ δημῶδες καὶ ἰθαγενὲς περιεφρονεῖτο καὶ κατεδιώκετο

ὑπὸ τῶν *καλαμαράδων* ὡς χυδαῖόν τι καὶ πρόστυχον. Καὶ ὑπῆρχον μὲν καὶ οἱ τάναντία φρονούντες περὶ τοῦ τελευταίου, ἀλλὰ τί ἐσήμαινον αἱ διαμαρτυρίαι τούτων πρὸ τοῦ ὄγκου καὶ τῆς αὐθεντίας τῶν λογιστάτων! Ἐπρεπε νὰ μεθυσθῇ ὁ λαὸς ἐξ ἐνθουσιασμοῦ ἐπὶ τῇ πολιτικῇ αὐτοῦ χειραφεσίᾳ καί, πλήρης αὐτοπεποιθήσεως τώρα, νὰ ποθήσῃ τὴν διὰ παντὸς ἐξασφάλισιν τῆς αὐθυπαρξίας αὐτοῦ ὡς ἔθνος, διὰ νὰ ἐνθαρρυνθῇ ἡ μερὶς ἐκεῖνη τῶν λογίων, οἱ ὁποῖοι βαρέως ἔφερον τὴν εἰς τοὺς ξένους ὑποτελείαν τῆς νορβηγικῆς φιλολογίας καὶ γλώσσης. Ἀφοῦ ἡ αὐθυπαρξία, ἣν ὁ λαὸς ἐζήτει νὰ ἐξασφαλίσῃ ἑαυτῷ, μήτε διὰ πολεμικῶν κατακτῆσεων μήτε διὰ πολιτικῶν ἄλλων κατορθωμάτων ἠδύνατο νὰ ἐπιτευχθῇ, διατί νὰ μὴ τὴν δημιουργήσουν ἐκεῖνοι, ἀποσειόντες πάντα ζυγὸν ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς ὑποτελείας εἰς τοὺς ξένους;—Τοιουτοτρόπως, ἀφοῦ ἐπὶ μακρὸν κατ' ἀρχὰς χρόνον τὸ ἐθνικὸν παρὰ τοῖς Νορβηγοῖς, ὡς ἀφηρημένη ἔννοια, ἐταλαντεύθη τῆδε κακεῖσε ἄνευ ὠρισμένης διατυπώσεως, συνεκεντρώθη ἐπὶ τέλους, πραγματικὴν λαβὸν ὑπόστασιν, ὡς συνειδητὴ δημιουργία νέας ἐθνικῆς φιλολογίας καὶ γλώσσης, ἐλευθέρας πάσης ξενικῆς ἐπηρείας.

Ὅπως ὅμως πανταχοῦ, οὕτω καὶ ἐν Νορβηγίᾳ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς φιλολογικῆς ταύτης ἀναμορφώσεως ἐγένετο περισσότερος θόρυβος ἢ θετικὴ ἐργασία. Οἱ πρωτόκλητοι ἐθνικοὶ ποιηταὶ ἐπὶ ἀρκετὸν

χρόνον ἐπεμελήθησαν κυρίως εἰς τὸ νὰ λαμπρύνωσιν ἐξυμνοῦντες τὴν Νορβηγίαν καὶ τὸν λαὸν αὐτῆς. Εἰς τὰς ῥητορικὰς καὶ κομπώδεις αὐτῶν στροφὰς δεσπόζουσαι φράσεις εἶνε «οἱ βράχοι τῆς Νορβηγίας», «τὰ βουνοῦρακα τῆς Νορβηγίας», «ὁ λέων τῆς Νορβηγίας», «ὁ ἐλεύθερος αὐτόνομος χωρικὸς» — ἀκριβῶς ὅπως ἡ φλοκάτα, ἡ φουστανέλλα ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐθνικῇ ποιήσει.— Ἐὰν δὲ συγγραφεῖς τινες, ὡς ὁ Μ. Χρ. Χάνσεν, ἀπεπειρῶντο ἐν τοῖς ἔργοις αὐτῶν νὰ ἐγκολπωθῶσι μᾶλλον τὸ καθ' αὐτὸ ἐθνικὸν στοιχεῖον, δὲν κατώρθωσαν μεγάλα πράγματα καὶ αὐτοί, ἀφοῦ ἡ βᾶσις ἐφ' ἧς ὤφειλε νὰ θεμελιωθῇ ἡ νέα ἐθνικὴ φιλολογία, ἤγουν ἡ ἀκριβῆς τοῦ ἐθνικοῦ βίου γνῶσις, δὲν ὑπῆρχεν ἀκόμη. Ὅπως οἱ παρ' ἡμῶν συγγραφεῖς μέχρι τοῦδε, οὕτω καὶ οἱ Νορβηγοὶ μέχρι τῶν χρόνων ἐκείνων ἐπιπολαίως μόνον ἐγίνωσκον τὸν βίον, τὸν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι τοῦ λαοῦ, τὴν φύσιν τῆς χώρας κτλ.

Αἱ περὶ τοιούτων γνώσεις περιωρίζοντο εἰς ὅλως γενικὰ πράγματα, ἀκατάλληλα νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς βᾶσις ἀληθοῦς δημοφιλῶς φιλολογίας, ἥτις νὰ ἔχη τὰς ρίζας ἐν τῷ βίῳ τοῦ ἔθνους καὶ νὰ προσαρμόζεται εἰς τὸν χαρακτῆρά του. Μόλις περὶ τὸ 1830 ἤρχισαν οἱ Νορβηγοὶ ν' ἀπαλλάσσωνται τῆς παροδικῆς ταύτης καταστάσεως καὶ νὰ κατανοῶσιν, ὅτι, ἀντὶ μὲ ὑπερόγκους ἐπαίνους τῶν ἀρετῶν αὐτῆς, ἠδύνατο νὰ λαμπρύνωσι τὴν πατρίδα μὲ πολὺ καλ-

λίτερον τρόπον: πράττοντες ὅ,τι πρὸ πολλοῦ ἤδη ὤφειλε νὰ ἔχη καὶ ἡ Ἑλλάς πεπραγμένον. Καλλιεργοῦντες δηλαδὴ καὶ διαμορφοῦντες ἐν τῇ φιλολογίᾳ πᾶν ὅ,τι φέρει ἀγνὸν καὶ ἀμιγῆ τὸν ἐθνικὸν χαρακτῆρα. Τοιοῦτοτρόπως οἱ μῦθοι τοῦ λαοῦ καὶ τὰ δημώδη ἄσματα, ἐπιμελῶς περισυλλεγέντα, παρεδόθησαν διὰ τοῦ τύπου κοινὸν τοῖς πᾶσι κτῆμα, ἐξωραϊσμένα μὲν κατὰ τὰς καλολογικὰς τῆς τέχνης ἀξιώσεις, ἀνονθύλευτον ὅμως καὶ ἀναλλοίωτον διατηροῦντα τὸν ἀρχικὸν αὐτῶν τύπον, ὅσον καὶ τὸν ἴδιον ἐκείνον χαρακτῆρα, ὃν εἶχον παρὰ τῷ λαῷ ἀπὸ στόματος εἰς στόμα κυκλοφοροῦντα.

Τὴν προκαταρκτικὴν ταύτην ἐργασίαν συνετέλεσαν κυρίως μὲν ὁ δασονόμος P. Ch. Asbjornson, ἐν συναφείᾳ δὲ πρὸς τοῦτον καὶ ὁ ἐπίσκοπος Ioergen Moe, συλλέξαντες παλαιὰς τοῦ λαοῦ παραδόσεις καὶ παραμύθια, πρόσφορα τῇ ποιητικῇ φιλολογίᾳ, καὶ προσπορίσαντες εἰς ταύτην νέον πλούσιον ὕλικόν, ἐν τῷ ὀποίῳ ἱκανῶς ἐξήρουντο τὰ ἴδια προσόντα τοῦ λαϊκοῦ τῶν Νορβηγῶν χαρακτῆρος. Ἐπειδὴ δ' ἐλπίζομεν ὅτι καὶ ἐν Ἑλλάδι ποτὲ θὰ γείνη τοιαύτη τις ἐνιαία ἐργασία, σημειοῦμεν ἐνταῦθα εἰς τίνας αὐτῶν ἀρετὰς ὀφείλουσιν οἱ δύο μνησθέντες συλλογεῖς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἔργου, ἵνα καὶ παρ' ἡμῶν εἰς τοιούτους μόνον ἄνδρας ἀνατεθῇ ἡ ἐκτέλεσις του. Ἀμφότεροι οἱ ἄνδρες —λέγει ὁ Horn ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς Σκανδιναυικῆς φιλολογίας— ἦσαν εἰς ἀσυνήθως μέ-

γαν βαθμὸν κατάλληλοι νὰ συλλέξωσι καὶ καταστήσωσι πάλιν νέα τὰ ποιητικὰ ταῦτα προϊόντα τοῦ λαϊκοῦ τῶν Νορβηγῶν πνεύματος, ὡς κεκτημένοι ὅλως ἰδίαν εὐφυΐαν ν' ἀποσπῶσι τοὺς θησαυροὺς τῆς δημοτικῆς ποιήσεως ψυχαγωγικῶ τῷ τρόπῳ ἀπὸ τοῦ ἔχοντος αὐτοὺς κοινοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ὡς πρὸς τοῦτο εἶνε τὰ μάλιστα εὐπτόητος καὶ ἥκιστα μεταδοτικός. Οὐχ ἦττον μεγάλη ὅμως ἦτο καὶ ἡ εὐφυΐα τῶν ἀνδρῶν τούτων, τὰ διὰ τῆς μεθόδου ταύτης ἀποκτώμενα κειμήλια νὰ τ' ἀποδίδωσι τοιοῦτοτρόπως, ὥστε ὅχι μόνον κατὰ τὴν ἀρχικὴν αὐτῶν ποιήσιν νὰ μένουν ὅλως ἀζημίωτα, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ἀφελοῦς καὶ δημῶδους αὐτῶν ὕφους νὰ μὴ χάσουν τίποτε. Κατάρθουν δὲ τοῦτο οἱ ἐν λόγῳ ἄνδρες ἐπειδὴ ἦσαν τὰ μάλιστα ἐξοικειωμένοι πρὸς τὸν βίον καὶ τὸν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι τοῦ λαοῦ, πρὸς δὲ τούτοις εἶχον ἀμφοτέρω οὐχὶ μικρὰν ποιητικὴν εὐφυΐαν, τὴν ὁποίαν ἤξευραν νὰ ἐφαρμόζωσι προσεκτικῶς καὶ μετὰ λόγου, ἀπέχοντες νὰ τροποποιήσωσι τι πανταχοῦ ἔνθα ὑπῆρχε κίνδυνος νὰ παραβλαβῆ πῶς ἡ ἀρχικὴ καὶ εἰλικρινὴς μορφή τῶν μύθων καὶ ὁ ἴδιος ἐκεῖνος χαρακτήρ, ὃν εἶχον ἐν τῷ στόματι τοῦ λαοῦ.

Καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων δὲ κλάδων τῆς διανοητικῆς μορφώσεως ἐγένοντο ταυτοχρόνως ἀνάλογοι ἐργασίαι. Ὁ περὶ τούτου μάλιστα ζῆλος τοσοῦτω θερμὸς ὑπῆρξεν, ὥστε δὲν ἤργησε νὰ παρασύρῃ τοὺς ζηλωτὰς τοῦ αὐτοχθονισμοῦ εἰς ὑπερβολὰς καὶ νὰ τοὺς

ἐξαγάγῃ τῆς μέσης καὶ ἀσφαλοῦς ὁδοῦ, πρὶν ἢ ἀκόμη ἀρχίσουν τὴν προοδευτικὴν αὐτῶν πορείαν. Ἐν τῷ ὑπερβολικῷ δηλαδὴ πόνῳ τοῦ νὰ εἰσδύσωσιν εἰς αὐτὴν τὴν καρδίαν τοῦ ἐθνικοῦ τῶν Νορβηγῶν βίου, ἀλώβητα τηροῦντες πάντα τὰ ἰδιάζοντ' αὐτῷ προσόντα, ἐνόμισαν ὅτι δὲν ἤρκει νὰ καταστήσωσι τὴν οὐσίαν μόνον τῆς φιλολογίας των ἐθνικὴν, ὅτι δὲν ἤρκει τὴν μορφήν μόνον τῆς τέως αὐτῶν γλώσσης νὰ διαρρυθμίσωσιν ἐπὶ τὸ ἰθαγενέστερον, ἀλλ' ἐπίστευσαν ὅτι ἀφελὸν ν' ἀποπτύσωσιν ὄλοσχερῶς τὸ ἐκ δανικῶν καὶ νορβηγικῶν διαλέκτων κράμα, νὰ δημιουργήσωσι δὲ νέαν ἀκραιφνῶς ἐθνικὴν γλῶσσαν ἐκ καθαρῶς νορβηγικῶν ἰδιωμάτων. Δὲν τοὺς ἔμελεν ἐὰν καθαρῶς νορβηγικαὶ διάλεκτοι δὲν ὑπῆρχον εἰ μὴ δύο τρεῖς ἐν ὅλῳ. Οὐδ' ἐσυλλογίζοντο ὅτι ἐκ δύο τριῶν διαλέκτων δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ κατασκευασθῇ ἀρτία γλῶσσα, ὅπως χρησιμεύσῃ ὡς ὄργανον ἐθνικῆς φιλολογίας. Ὁ αὐτοχθονισμὸς ἐν τούτῳ ὑπῆρξε τόσον ἐμπαθής, ὥστε πᾶς ὁ ὑποστηρίζων τὴν τήρησιν τοῦ πρώην γλωσσικοῦ καθεστῶτος ἐλογίζετο ὡς προδότης τῆς πατρίδος! Οἱ ὑπὲρ καὶ κατὰ διαπληκτισμοὶ καὶ ἀγῶνες διήρκεσαν ἐπὶ μακρόν, ἐμπαθέστατον ὅμως ἔλαβον χαρακτῆρα ἀπὸ τοῦ 1830 καὶ ἐξῆς.

Καὶ ἐν τοιαύτῃ συγχύσει, ἐν τοιαύτῃ καταστάσει πνευματικοῦ ἀναβρασμοῦ καὶ φιλολογικῆς ἀναζυμώσεως ἐγεννήθη ἐν Σκὴν τῆς Νορβηγίας τῇ 20ῇ Μαρτίου 1828 ὁ Henrik Ibsen, τὸ δαιμόνιον πνεῦ-

μα, τὸ ὁποῖον, ἐπιστάντος τοῦ πληρώματος τοῦ χρόνου, ἤρχετο νὰ διακοσμήσῃ τὸ ἀκατάστατον ἐκεῖνο χάος, καί, ἐκ παντὸς ὅ,τι ἐνεῖχον χρήσιμον αἱ σκέψεις τῶν διαμαχομένων μερίδων, νὰ δημιουργήσῃ τὸν περικαλλῆ κόσμον τῆς νέας νορβηγικῆς φιλολογίας.

Ὁ πατὴρ τοῦ Ἰβσεν, ναύκληρος ἐμπορευόμενος, ἦτο γόνος εὐπόρων ἔκπαλαι γονέων. Ἄλλ' ἐπὶ τοῦ Ἰβσεν ἡ Μοῖρα ἠθέλησε νὰ ἐφαρμόσῃ ὅ,τι καὶ ἐπὶ πάσης σχεδὸν ἄλλης μεγαλοφυΐας. Εἶνε γνωστὸν ὅτι ἔξοχοι διάνοιαι καὶ μεγάλοι χαρακτῆρες —ἐὰν προλαβόντες δὲν συντριβῶσιν ὑπὸ τὸ χαλύβδινον τῆς δυστυχίας βάρους— ἀκονίζονται καὶ στομοῦνται παλαιότερες πρὸς τὰς ὑλικὰς δυσχερείας, ἐξ οὗ συμβαίνει νὰ σπινθηροβολῶσι τόσῳ φωτεινοτέρους τοὺς σπινθῆρας τῆς ἐν αὐτοῖς ἀληθείας, ὅσῳ μᾶλλον συγκρούονται πρὸς τὴν τραχύτητα περιστάσεων ἀντιξόων. Τὴν διὰ τοῦ τοιοῦτου ἀγῶνος ἀνάπτυξιν ἐπεφυλάσσετο ἡ Μοῖρα εἰς τὸν ποιητὴν μας. Τὴν περιουσίαν τοῦ οἴκου των τὴν εὔρεν ἤδη ἐν τῇ παιδικῇ του ἡλικίᾳ κατεστραμμένην. Διὰ νὰ ἐπαρκέσῃ δὲ εἰς τὰ τῆς διατροφῆς του ἠναγκάσθη νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν φαρμακοποιοῦ τινος δεκαεξαετῆς ἀκόμη μειράκιον. Ἄρα τοὺς πρώτους αὐτοῦ στίχους συνέθεσεν ὁ Ἐνρικ τρίβων ῥυθμικῶς τὰ φάρμακα ἐντὸς τοῦ ἰγδίου. Ἀλλὰ πρὸς ἐπάγγελμα τόσῳ εἰρηνικὸν καὶ ἄκαρπον δὲν ἦτο δυνατόν νὰ συμβιβασθῇ τὸ ἀκα-

τάσχετον καὶ νεωτεριστικὸν τοῦ Ἰβσεν πνεῦμα. Οἱ πρῶτοι αὐτοῦ στίχοι ἐν τῷ κύκλῳ τῶν παιδικῶν αὐτοῦ φίλων ἀναγινωσκόμενοι ἐνεποιοῦν πάντοτ' ἐκτάκτως εὐάρεστον ἐντύπωσιν. Ἄλλ' ὁ Ἐνρικ, ὡς ἀληθῆς μεγαλοφυΐα, ἦτο παιδιόθεν μετρίοφρων καὶ φιλότιμος. Διὰ τοῦτο καὶ ὅταν ἦτο πρὸ πολλοῦ πλέον στρατολογημένος ἐν τοῖς φιλολογοῦσι τῆς πατρίδος του, σπανίως ἐφαίνετο εἰς τὰ περιοδικὰ τοῦ τόπου. Τὴν δὲ πρώτην αὐτοῦ τραγωδίαν, τὸν «Κατιλίαν», τὴν ἐδημοσίευσεν ψευδωνύμως τῷ 1850. Ἀπὸ τοῦ 1851 ἤρχισε νὰ ἐκδίδῃ μετὰ δύο φίλων του τὸ ἐβδομαδιαῖον περιοδικὸν «Andhrimer», λυρικὰ ἰδίως καὶ σατυρικὰ ποιήματα συνεισφέρων ὁ ἴδιος εἰς αὐτό. Κατὰ τὸ φθινόπωρον ὅμως τοῦ ἔτους τούτου προσελήφθη ὡς διευθυντῆς τοῦ ἐν Βέργεν θεάτρου, ὑποστηρίζει τοῦ ὁποῦ ἐταξείδευσεν ἐπὶ μελέτῃ ἀνὰ τὴν Δανίαν καὶ τὴν Γερμανίαν, κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1852. Μετὰ ἐξαετῆ ἐν Βέργεν διαμονὴν μετόκησεν εἰς Χριστιανίαν, πάλιν ὡς διευθυντῆς τοῦ ἐνταῦθα θεάτρου Νόρσκε, τὸ ὁποῖον διηύθυνε μέχρι τοῦ 1863.

Κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα ἐδημοσίευσεν ὁ Ἰβσεν τὰς πρώτας αὐτοῦ τραγωδίας, αἱ ὁποῖαι, ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ μέσου αἰῶνος ἔχουσαι τὰς ὑποθέσεις των, ἠυδοκίμησαν τὰ μάλιστα, διδαχθεῖσαι ἀπὸ τῶν θεάτρων τοῦ Βέργεν, τῆς Χριστιανίας, τῆς Κοπεγχάγης καὶ τῆς Στοκχόλμης. Διὰ δὲ τούτων καὶ τῶν μικροτέρων αὐτοῦ ποιημάτων ἔθληκεν ὀριστικῶς καὶ

τὸ γλωσσικὸν τῶν Νορβηγῶν ζήτημα εἰς τὴν οἰκείαν αὐτῷ θέσιν, ἔχων πρὸς τοῦτο ἐν πολλοῖς συνεργὸν καὶ τὸ ἕτερον τῆς πατρίδος αὐτοῦ ἔξοχον πνεῦμα, τὸν κατὰ τέσσαρα ἔτη νεώτερον αὐτοῦ Bjoernson.

Ἐνῶ δηλαδὴ οἱ μέχρι φανατισμοῦ ἀποκλειστικοὶ πατριῶται ὑπὸ τὰς ἐμπνεύσεις τοῦ Wergeland, ἀπαιτοῦντες παρὰ τῆς νέας ἐθνικῆς γλώσσης νὰ διατρέφηται μόνον ἐκ δύο τριῶν ἐγγχωρίων διαλέκτων, κατεδίκάζον αὐτὴν τοῦτ' αὐτὸ εἰς τὸν ἐξ ἀσιτίας θάνατον, οἱ Διόσκουροι τῆς Νορβηγίας ποιηταί, σύμφωνοι ἐξ ὀρμεμφύτου ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, ἐφήρμοσαν τὰς μάλιστα λογικὰς ἀρχὰς ἐν τῇ διαπλάσει καὶ χρήσει τῆς νέας γλώσσης. Ὡς θεμελιώδη αὐτῆς βάσιν ἐτήρησαν τὴν ἀρχαίαν δανικὴν γλῶσσαν, ἀλλὰ εἰς τὸ ἐκ ταύτης ὑλικὸν ἐπιβάλλουσι τὰς νεωτέρας γλωσσικὰς μορφάς, ἀνακαινίζοντες αὐτὴν οὕτως, ὥστε ν' ἀποβῆ προσφουεστέρα εἰς τὸ πνεῦμα τῶν νεωτέρων χρόνων. Πλουτίζουσι δὲ καὶ γονιμοποιοῦσιν αὐτὴν, καὶ καθιστῶσιν ὡς οἶόν τε νεωτέραν διὰ τῆς προσλήψεως δημωδῶν στοιχείων, μεγάλως ὠφεληθέντες ἐν τούτῳ ἐκ τῶν λεξιλογικῶν συλλογῶν καὶ τῶν λοιπῶν σχετικῶν ἐργασιῶν τῆς ἀντιθέτου μερίδος, οὕτως ὥστε, ὡς ἔχει σήμερον ἡ Νορβηγικὴ γλῶσσα, ἐλπίζεται ὅτι θὰ ἀποκαταστήσῃ καὶ συσφίγξῃ ἐν ταῖς σκανδιναυικαῖς χώραις τὸν κοινὸν πνευματικὸν σύνδεσμον, τὸν ὑπὸ τῆς πολιτικῆς αὐτῶν στάσεως χαλαρωθέντα.

Ἄλλὰ τόσον συμφώνως ἐργασθέντες ἐν τῷ γλωσσικῷ ζητήματι οἱ δύο κορυφαῖοι τῆς Νορβηγίας ποιηταὶ δὲν διατελοῦσι καὶ κατὰ τ' ἄλλα σύμφωνοι καὶ ὁμοφρονοῦντες. Φύσει ἀντιθέτου χαρακτήρος, πρεσβεύουσι πολιτικὰς ἀρχὰς ἀσυμβιβάστους πρὸς ἀλλήλας, καὶ χωροῦσιν ἐν τῇ συγγραφικῇ πορείᾳ ἐπὶ ὁδῶν οὕτως ἐναντίων, ὥστε κατέστησαν ἀρχηγοὶ δύο ἀντιπάλων πρὸς ἀλλήλας φιλολογικῶν αἱρέσεων.

Τέκνον τοῦ λαοῦ ὁ Bjoernson, γεννημένος διὰ νὰ συμπάσχῃ καὶ συνήδεται μετὰ τῶν χωρικῶν, ὑπερμαχεῖ, τόσον ἐν τῇ πολιτείᾳ ὅσον καὶ ἐν τῇ φιλολογίᾳ, τῶν λαϊκῶν ἀποκλειστικῶς συμφερόντων, δημοκόπος καὶ φίλερις πολὺ πλέον τοῦ μετρίου. Καὶ ἀγαπᾷ μὲν ἀληθῶς τὸ ἔθνος του πρὸ παντὸς ἄλλου, ἀλλὰ καὶ ὑπερεκθειάζει αὐτὸ ὑπὲρ πᾶν ἄλλο, καὶ ὑπερεκτιμᾷ, ὑπερυψῶν πᾶν ὅ,τι λαϊκὸν καὶ δημῶδες. Τοῦτο δὲ οὐχὶ ἄνευ λόγου. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ὁ Bjoernson παρέχει ἑαυτὸν ὡς τὴν ἐνσάρκωσιν τῶν τοῦ λαοῦ ἀρετῶν, ἐννοεῖται ὅτι ὅσῳ μᾶλλον γεραίρει ταύτας, τόσῳ μᾶλλον ὑψώνει καὶ λαμπρύνει τὸ βᾶθρον, ἐφ' οὗ ἀναστυλοῦται ἡ ἰδία αὐτοῦ δόξα.

Ὅλως τὸναντίον ὁ Ἴβσεν. Ποιητῆς φύσει ἀριστοκρατικῶν κλίσεων, φέρων ἐν ἑαυτῷ πλήρη τὴν συναίσθησιν τῆς πνευματικῆς ὑπεροχῆς, προσεῖδεν ἀνέκαθεν μετ' ἀπαισιοδόξου πικρίας πρὸς τὸ ἔργον τῶν ὀλβοδοτήρων καὶ διαφωτιστῶν τοῦ λαοῦ, καὶ ἔστρεψε τὰ νῶτα πρὸς τὰ «ὠσανὰ» τοῦ ὄχλου. Ἦδη

τὸ πρῶτον αὐτοῦ δραματικὸν δοκίμιον, εἶδος ἐγκωμίου εἰς τὸν Κατιλίναν, ἀπήρσεν εἰς τοὺς συντηρητικούς τῆς πατρίδος του οἰκοκυραίους, ὡς ἐνέχον ἰδέας ἀνατρεπτικὰς τοῦ καθεστῶτος. Τοιοῦτοτρόπως ὁ θερμοκέφαλος καὶ πλήρης ἀναμορφωτικῆς ἐνεργείας νεανίσκος, εἰκοσαετῆς μόλις, περιῆλθεν, ὡς αὐτὸς ὁμολογεῖ, εἰς ἐμπόλεμον πρὸς τὴν κοινωνίαν κατάστασιν. Οὔτε ἦτο δυνατόν νὰ γείνη ἄλλως. Εἰρων φύσει, πεπρoικισμένος διὰ πνεύματος ἐξόχως σατυρικοῦ, ὅσον καὶ φιλοσοφικοῦ, ἔθηκε νέος ἔτι τοὺς δακτύλους ἐπὶ τῶν πληγῶν τῆς συγχρόνου κοινωνίας καὶ διὰ τῆς σοβαρωτάτης αὐτοῦ σατύρας ἀνήλεως ἐκαυτηρίασε τὴν κενότητα καὶ τὸ ψεῦδος ἐν τῇ πολιτεία τῶν συμπατριωτῶν του. Τὸν πατριωτικὸν κόμπον τῶν συγχρόνων, καθὼς καὶ τὸν ἐν κεναῖς φράσεσιν ἱπποτισμὸν τοῦ Bjoernson μαστίζει πρὸ πάντων ἐν τῷ σατυρικῷ αὐτοῦ δράματι De unges Forbund ('Ὁ Σύνδεσμος τῶν Νεανιῶν), 1869.

Ὡς ἦτο ἐπόμενον, τὸ ἀκαθέκτως προοδευτικόν, τὸ θορυβῶδες καὶ τοῦτ' αὐτὸ ἐπαναστατικὸν τοῦ νέου Ἰβσεν πνεῦμα ἐδημιούργησεν εἰς αὐτὸν πολλὰς καὶ παντοίας ἀντιδράσεις καὶ πειρασμοὺς καὶ ἐνοχλήσεις, δυσαρστούσας καὶ πικραινούσας τὸν ποιητὴν ἐν παντὶ ἔργῳ καὶ ἀξιώματι: Τὰ δράματά του ἀπηγορεύοντο ὑπὸ τῆς λογοκρισίας· πᾶσα δ' αὐτοῦ πρόθεσις, ὅσα καλὴ καὶ ἂν ἦτο, διεβάλλετο ὑπὸ τῶν συκοφαντῶν, οὕτως ὥστε νὰ τοῦ ἀφαιρῆται πᾶσα

ἐλευθερία δράσεως. Διὰ τοῦτο ὁ Ἰβσεν, παραιτηθεὶς τῆς θουελλῶδους διευθύνσεως τοῦ θεάτρου Νόρσκε, ἐξεπατρίσθη ἐκουσίως τῷ 1864, ἀποδημήσας εἰς Ῥώμην. «Δὲν ἔχω καμμίαν ἱκανότητα, ἔγραφε πρὸς φίλον του, νὰ ἦμαι πολίτης συντηρητικός· καὶ ἀφοῦ δὲν ἔχω ἱκανότητα πρὸς τοῦτο, δὲν ἀναμιγνύομαι μ' αὐτούς».

Τὸ ἄλγος τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, ἀποξενουμένου τῆς ἀγαπητῆς πατρίδος μεθ' αἵμασσοῦσης καρδίας, τὸ ἐξέφρασεν εἰκονικῶς ὁ Ἰβσεν ἐν ἀφελεστάτῳ ὅσον καὶ παθητικῷ ποιήματι, οὔτινος ἀμυδρὰν μετάφρασιν ἐπιχειροῦμεν ἐνταῦθα.

Ἐν τῇ Νορβηγίᾳ ἡ αἰδερή,* ἡ πάππια τῆς θαλάσσης,
ἔς τὴν γαλανὴν ἀκρογιαλιὰ ἔψηλὰ πάει νὰ φωλιάσῃ.
Μαδάει ἀπὸ τὰ στήθη της τὸ πουπουλόχνουδόν της,
καὶ κάμνει μιὰ ζεστὴ μ' αὐτό, μιὰ μαλακὴ φωλιτσα.
Μᾶρχονται μ' ἀσπλάχνη καρδιὰ ἔς τὸν ὄχθον οἱ ψαράδες
καὶ τῆς κουρσεύουν τὴν φωλιά, ὡς ἔς τὸ στερνὸν τὸ χνοῦδι, —
Αὐτὸ δὲν σβεῖ μέσ' ἔς τὸ πουλὶ τὸν πόθον τῆς ἀγάπης:
Ξαναμαδάει τὰ στήθια του. Κι' αὐτοὶ ξαναπροβάλλουν
καὶ παίρνουν ὅ,τι ἔφτιασε. Μά, ἀκούραστο κ' ἐκεῖνον,

* Θαλασσία μαλακόπτελος νῆσσα (Somateria lanuginosa norvegica).
Τὰ πολυάριθμα ταῦτα πτηνὰ τῶν βορείων θαλασσῶν, κατὰ τὴν περίοδον τῆς ὠστοκίας ἐξερχόμενα ἐπὶ τῶν νησίδων κατασκευάζουσι τὰς φωλεὰς αὐτῶν διὰ χονδροειδῶν ὑλικῶν ἐπενδύοντ' αὐτὰς ἐνδοθεν ἐπειτα διὰ στρώματος ἐκ τῶν ἰδίων πτελῶν, πολυτιμοτάτων πρὸς γόμωσιν προσκεφαλαίων κτλ. Οἱ ἰδιοκτῆται τοιοῦτων νησιδίων ἐν Νορβηγίᾳ

᾿σε βράχου τρύπα τῆ φωλιά ξαναρχινάει νὰ φτειάνη—
Τρίτη φορά κουρσεύουν την καὶ δὲν ἀφίνουν χνοῦδι!
Τότε κι᾿ αὐτὸ τὴν ἀνοιξη, μὲ στήθια ματωμένα,
ἀνοίγει νύχτα τὰ φτερά καὶ πάει μακριὰ ᾿ς τὸ νότο,
ἐκεῖ ποὺ περισσότερο χαμογελοῦν τὰ οὐράνια.

Ἄληθῶς «μὲ στήθια ματωμένα» ἀπεκατέστη ὁ
ἀοιδὸς ἐν τῇ ξένη. Τῷ 1866 τὸ Στόρτιγγ τῆς πατρι-
δος του ἐφήφισεν ὑπὲρ αὐτοῦ ἐτησίαν σύνταξιν ποιη-
τοῦ, ἣν ἐξακολουθεῖ νὰ καρποῦται ὁ Ἰβсен μέχρι
τουῦδε.

Ἐν Ῥώμη διέτριψε μέχρι τοῦ 1868. Κατὰ τὸ
ἐπόμενον ἔτος ἐξενίσθη ἐπὶ τινα καιρὸν καὶ παρὰ τῷ
Χεδίβη τῆς Αἰγύπτου, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν ἐγκαινίων
τοῦ Ἰσθμοῦ τοῦ Σουέζ. Τούντεῦθεν καὶ μέχρι τοῦ
1875 ἔζησεν ἐν Δρέσδῃ κατόπιν ἐνεκατέστη ἐν Μο-
νάχω, ἔνθα καὶ αὐτὰ τὰ παιδία δακτυλοδεικτοῦσι
τὸν μέγαν ποιητὴν, ἐν φιλοσοφικῇ μοναξίᾳ παριόντα
διὰ τῶν ὁδῶν, ἐπειδὴ ἐξωκειώθησαν πλέον πρὸς τὴν
μορφὴν αὐτοῦ, ἣν ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν εἰμποροῦν νὰ
μελετήσουν ἐν τῷ κηροπλαστικῷ τῆς πόλεως μου-
σεῖω. Σήμερον ὁ Ἰβсен ἴσως διατρίβει ἀκόμη ἐν Πα-

προπαρασκευάζουσι προφυλακτικὰ ὑπὲρ τῶν πτηνῶν καταφύγια καὶ
τὰ περιποιοῦνται μέχρι τῆς ἐκκολάψεως, ὁπότε περισυλλέγουσιν ἐκ
τῶν φωλεῶν τὰ πτῖλα πρὸς ἐμπορίαν. Τούναντίον ὅμως λαοὶ τινες, οἷον
οἱ Ἰσλανδοί, Γροιλλανδοὶ κτλ., καταδιώκοντες τὰς νήσους, ἀφαιροῦ-
σιν ἀπὸ τῶν φωλεῶν αὐτῶν τὰ ὠὰ καὶ τὰ πτῖλα, καταναγκάζοντες
αὐτὰς νὰ ἐπαναλάβωσι τὴν ἀποπτίλωσιν καὶ τὸ ἔργον τῆς ὠτοκίας.

ρισίοις, ὅπου πρὸ τινῶν μηνῶν ἐθαυμάσθησαν διδα-
χθέντα τινὰ τῶν νεωτέρων αὐτοῦ δραμάτων.

Λιτότατος τὸν βίον, ζῆ κατὰ μόνας. Σιωπηλὸς
καὶ εἰς ἑαυτὸν συγκεντρωμένος, κατορθώνει νὰ μὴ
ἔχη σχεδὸν χρεῖαν τῆς κοινωνίας, τοῦθ' ὅπερ ἄλλως
καὶ προϋποτίθεται ὡς ὅρος πολὺ ἀναγκαῖος διὰ τὸν
ἀξιούντα νὰ τὰ ψάλλῃ εἰς τὴν κοινωνίαν. Μόνη εὐχα-
ρίστησις αὐτοῦ εἶνε νὰ γράφῃ. «Ὁ βίος, λέγει, εἶνε
διηνεκὴς πόλεμος ἐναντίον παντὸς εἴδους κακιῶν,
πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν γιγνομένων ἢ ἐμφωλευ-
ουσῶν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ καρδίᾳ. Ἡ ποίησις εἶνε ἡ ἀντα-
πόδοσις, εἶνε ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς ὑπάρξεώς μας». *Τῷ ὄντι δὲ τὰ δράματα τοῦ Ἰβсен, τὰ νεώτερα πρὸ
πάντων, πρέπει νὰ τ' ἀκούῃ τις ὡς στόνους ἀπολυ-
τρώσεως. Δὲν εἶνε φιλολογικὰ πράγματα, ὅχι. Παρ'
οὐδενὶ συγγραφεῖ εὐρίσκει τις ἐνσεσαρκωμένην τὴν
ἀρχήν, ὅτι πᾶν τὸ γραφόμενον εἶνε πρᾶξις καὶ δέον νὰ
κρίνεται ὡς τοιαύτη. Τὸ δημιουργικὸν ἐν τῇ ἰδιοφυίᾳ
τοῦ Ἰβсен εἶνε πρὸ πάντων ἡθικὴ ἐνέργεια. Τὰ δρά-
ματὰ του εἶνε πράξεις μετενηγεμέναι εἰς λέξεις. —
Δὲν εἶνε μέγας ποιητὴς, εἰμὴ διότι εἶνε μέγας ἀνὴρ.*

Ἀξιοσημεῖωτος εἶνε ἡ ἀνάπτυξις τῆς τοῦ Ἰβсен
δημιουργικότητος ἐν παραβολῇ πρὸς τὴν τοῦ ἑτέρου
τῶν Νορβηγῶν ποιητῶν κορυφαίου. Ὁ Βγιόρσον, κα-
τὰ τέσσαρα ἔτη νεώτερος τοῦ Ἰβсен, ἐγένετο πολὺ
πρὸ τούτου καὶ εὐθύς ἐξ ἀρχῆς περίβλεπτος ἐν τῇ
πατριδί του. Τὸ πρῶτον δημοσιεῦθεν αὐτοῦ διήγημα,

ή «Συννόβη από τον 'Ηλιόλοφον» (Synnove Solbakken), ἐνέχει τοσούτῳ ἀγκραιφνῆ γνώσιν τοῦ βίου, ὁποῖον διάγουσιν αὐτὸν οἱ ἀγροτικοὶ τῆς Νορβηγίας πληθυσμοί, αἱ δὲ ποιητικαὶ καὶ ἠθογραφικαὶ τοῦ διηγήματος εἰκόνες μετὰ τοσαύτης δυνάμεως ἐπισπῶνται τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἀναγνωστῶν, ὥστε αὐτὸ μόνον ἤρκεσε ν' ἀναδείξῃ μέγαν τὸν συγγραφέα ἅμα τῇ πρώτῃ ἐμφανίσει του. Ὅλως διόλου τὸνναντίον ὡς πρὸς τὸν Ἴβσεν, ὃν ἐγνωρίσαμεν ἤδη ψευδωνύμως ἐκδόντα τὸ πρῶτόν του ἔργον.

Μολαταῦτα ἡ ὑπεροχὴ τοῦ Βγιόρνσον ὑπῆρξε μόνον παροδική: Ἐνωρὶς καὶ τοῦτ' αὐτὸ προώρως εἰσελθὼν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν αὐτοῦ ὁ ποιητὴς οὗτος ἐξητηλήθη ἤδη σὺν τῇ ἐκδόσει τῶν πρώτων αὐτοῦ ἔργων. Πρὸ τινων ἐτῶν τὸ κοινωνικὸν αὐτοῦ δρᾶμα «Ἡ Χρεωκοπία» ἐπανηγύρισε θριαμβευτικὴν παρέλασιν ἐπὶ τῶν σκηνῶν ὀλοκλήρου τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου. Καὶ ὅμως φιλολογικῶς ὁ Βγιόρνσον δὲν ἐκέρδησε διὰ τοῦ ἔργου τούτου τίποτε, τὸ ὁποῖον νὰ μὴ κατεῖχεν ἤδη. Ὅτε ἐξέδιδε τὰ πρῶτά του ποιήματα, ἡ ποιητικὴ αὐτοῦ ἀνάπτυξις εἶχε φθάσει εἰς τὸ ἔσχατον αὐτῆς τέρμα, οὐδὲν δὲ τῶν μεταγενεστέρων αὐτοῦ ἔργων ὑπερτερεῖ ἐκεῖνα κατὰ τὴν ὕλην ἢ κατὰ τὸ εἶδος. Ἄλλως τε ὁ Βγιόρνσον εἶνε διηγηματογράφος καὶ λυρικός μᾶλλον ποιητὴς ἢ δραματικός.

Τὸνναντίον ἡ δραματικὴ πρὸ πάντων μεγαλοφυΐα τοῦ Ἴβσεν ἀνεπτύχθη βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον, ὡς

ἀληθῆς μεγαλοφυΐα. Ὡς ἐκ τούτου καὶ ἡ ἀξία τῶν ἔργων αὐτοῦ προέβη ἀξανομένη μετὰ τοῦ ἀριθμοῦ των. Ἐν τῷ ἱστορικῷ δράματι τὴν ὑψίστην αὐτῆς περιωπὴν ἀντιπροσωπεύουσιν οἱ «Ἀνταγωνισταὶ περὶ τῆς βασιλείας» (Kongsæmnerne), δρᾶμα, ἐν ᾧ τὸ πρῶτον ὁ ποιητὴς ἀνέπτυξεν ἅπασαν αὐτοῦ τὴν δύναμιν. Ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ ἀντιθέσας ὁ Ἴβσεν τὸν ἐπὶ τοῦ δικαίου αὐτοῦ στηριζόμενον βασιλέα Χάκον, ὅστις δυνάμει τῆς «βασιλικῆς ιδέας» νὰ συναγάγῃ τὸ νορβηγικὸν ἔθνος εἰς ἐν ἐμμένει ἀμετάτρεπτος ἐν τῇ ἑαυτοῦ πορείᾳ —τοῦτον, λέγω, ἀντιθέσας εἰς τὸν πάντοτε πρὸς ἑαυτὸν δυσπιστοῦντα δοῦκα Σκουλεν, διέγραψε δύο μεθ' ὑψίστης ψυχολογικῆς λεπτότητος ἐπεξεργασμένας εἰκόνας, αἱ ὁποῖαι, διὰ τῆς πρὸς ἀλλήλας ἀντιθέσεώς των, ἀκαταμάχητον ἐμποιοῦσι ποιητικὸν θέληματρον. Ἀλλὰ καὶ τὰ δευτερεύοντα τοῦ δράματος πρόσωπα, προσφυῶς διαγεγραμμένα, συνεισφέρουσι τὸ καθ' ἑαυτὰ πρὸς τὴν τελείωσιν τῆς πρὸ ἡμῶν ἐξελισσομένης μεγαλοπρεποῦς εἰκόνας.

Ἦδη ὅμως πρὶν ἢ δημοσιεύσῃ τὸ δρᾶμα τοῦτο εἶχεν εἰσέλθει ὁ Ἴβσεν διὰ τῆς «Κωμωδίας τοῦ Ἐρωτος» εἰς νέαν χώραν, τὴν τοῦ φιλοσοφούντος σατυρικοῦ δράματος, ἐν ᾧ ἡ μεγαλοφυΐα του φαίνεται τὰ μάλιστα ἡδέως διατρίβουσα, καὶ ἐν ᾧ μετὰ δηκτικῶν σκωμμάτων, συγχρόνως ὅμως μετὰ τῆς βαθυτάτης σπουδαιότητος ἐλέγχει τὰ κοινωνικὰ ζητήματα τοῦ ἐνεστῶτος. Τὴν κεντρικὴν ιδέαν τοῦ δράματος τούτου

ἀποτελεῖ ὁ θεσμὸς τοῦ συνοικισίου ἀπὸ τοῦ ὁποίου, καθὼς συνάπτεται σήμερον, ἐλλείπει ἢ ἐλευθερία, ὁ ἔρωσ καὶ ἡ εὐτυχία. Ἀμειλίκτως δὲ καυτηριάζει ὁ Ἴβσεν ἐν ταῖς σκηναῖς αὐτοῦ τὸ ψεῦδος καὶ τὴν ὑποχρεωτικὴν προσποίησιν ἀγαθῶν ἄλλως ἀνθρώπων, οἵτινες, ὑποκύψαντες ἅπαξ εἰς τὸν ζυγὸν τοῦ κατ' ἔθος γάμου, ὑποκρίνονται κατόπιν εὐτυχίαν, ἣν ἀπέβαλον ἤδη καθ' ἣν στιγμὴν ἐπώλουν τὴν ἐλευθερίαν αὐτῶν εἰς τὸ συμφέρον.

«Ψεύδονται καθ' ἑαυτῶν καὶ ψεύδονται πρὸς πάντας τοὺς ἄλλους· τὸ δὲ ψεῦδος αὐτῶν περιφέρεται ἀνὰ τὰς ὁδοὺς, χωρὶς τις νὰ τὸ μέμφεται. Εἶνε ναυαγοί, καὶ ὅμως φαίνονται πρὸς ἑαυτοὺς ὡς Κροῖσοι ἐν τῇ εὐτυχίᾳ. Ἐξώρισαν ἑαυτοὺς τοῦ Παραδείσου — ἐβυθίσθησαν μέχρι τῶν ὠτων ἐντὸς τοῦ θειαφίου τῆς Κολάσεως, καὶ ὅμως ἕκαστος ἀσμένως αὐτοκαλεῖται ἱππότης τῆς Ἐδέμ καὶ δὲν ἀφίνει τὸ μειδιάματά του ἀπὸ τὰ χεῖλη. Προβάλλει ὅμως ἐπερχόμενος ὁ Βεελζεβούλ, μὲ κέρατα, μὲ ἵππειον πόδα, χλευαστικῶς ὠρυόμενος; Τότε καθεὶς ὠθεῖ τὸν πλησίον διὰ τοῦ ἀγκῶνος: Ἔ, σύ! Ἀποκαλύψου! Διότι, βλέπεις ἐκεῖ; Ἔρχεται ὁ Κύριος».

Εἰς τὸ εἶδος τοῦτο ἀνήκουσιν ἐκ τῶν προγενεστέρων καὶ τὰ δύο σπουδαιότατα αὐτοῦ ἔργα: «Brand» καὶ «Per Gynt», ἕξοχα τόσον διὰ τὴν ἀφθονίαν ἀδρῶν νοημάτων, ὅσον καὶ διὰ τὴν ἀριστοτεχνικὴν τοῦ εἴδους χρῆσιν. Ἀμφότερα ταῦτα εἶνε γεγραμμέ-

να εἰς ἐξαιρετοὺς ἁρμονικοὺς καὶ χαρακτηριστικοὺς στίχους. Τούναντίον πεζὰ εἶνε: «Ὁ Σύνδεσμος τῶν Νεανιῶν» καὶ «Τὰ στηρίγματα τῆς Κοινωνίας». Διὰ τῶν ἔργων τούτων ὁ ποιητὴς τρέπεται ἐναντίον τῶν συγχρόνων καὶ τῶν ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ κακῶς κειμένων, καταστηλιτεῦν πανταχοῦ ἔθνα εὐρίσκει τὴν κενότητα καὶ τὸ ψεῦδος μετ' ἀγανακτήσεως, αἱ ἰσχυραὶ τῆς ὁποίας ἐκρήξεις, χωρὶς νὰ στεροῦνται ποτε τοῦ κωμικοῦ ἠθους, βλάπτουσιν ἐνίοτε τὴν καθαρῶς ποιητικὴν ἐντύπωσιν.

Ὁ Ἴβσεν τὸ ποιητικὸν αὐτοῦ στάδιον τὸ ἐνεκαίνισε διὰ τῆς καλλιιεργείας τοῦ κατ' ἰδέαν καλοῦ ἐν τῇ τέχνῃ. Προϊόντος ὅμως τοῦ χρόνου συνεδέθη τόσον στενωῶς πρὸς τὴν πραγματικότητα, ὥστε τὰ νεώτερά του ἔργα ἀντιπροσωπεύουσιν ἀποκλειστικῶς μόνον τὴν κατὰ φύσιν ἀλήθειαν. Καταπλήττει ἐν τοῖς δράμασιν αὐτοῦ τὸ ἀπλοῦν καὶ ὁμοιάληθες καὶ φυσικὸν πάντων τῶν στοιχείων. Οἱ ἠρώες του εἶνε συνήθως ἱερεῖς, ἐπαρχιακοὶ σύμβουλοι, γυναῖκες οἰκονόμοι, χωρικοὶ καὶ ἀγρόται, περιωρισμένον διάγοντες βίον καὶ λαλοῦντες ἕκαστος τὴν γλῶσσαν τῆς εἰς ἣν ἀνήκει τάξεως, χωρὶς νὰ σκοτίζεται πολὺ περὶ τοῦ δημοσίου. Φαίνονται μάλιστα ὅτι λησμονοῦσι τὴν παρουσίαν τῶν θεατῶν καὶ δὲν σκέπτονται νὰ κατασκευάσουν λέξεις, δι' ὧν νὰ τοὺς θαμβώσουν ἢ νὰ τοὺς κινήσουν εἰς γέλωτα. Ἀπὸ τῶν σκηναῶν τοῦ Νορβηγικοῦ δραματογράφου ἐλλείπει πᾶν τὸ ἐπίπλα-

στον και ἐφιμυθιωμένον. Ἡ ἐξοχωτέρα κατὰ τὸ πάθος δραματικὴ πρᾶξις συνεξελίσσεται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν σας οἶονεὶ συνυφασμένη μετὰ τῶν στερεοτύπων βιωτικῶν μικρολογημάτων. Ὅση δὴποτε και ἂν εἶνε ἡ ἐξ αὐτῆς συγκίνησις ἢ τὸ ἐνδιαφέρον, ἢ πορεία τῆς οὐδόλως ἐμποδίζει τὰ δρῶντα πρόσωπα νὰ πῶσι τὸ τέιον, ἢ νὰ καθίσωσιν εἰς δεῖπνον ἐπιστάσης τῆς τεταγμένης ὥρας.

Ἐν τῷ «Οἴκῳ τῆς Κούκλας», νεαρὰ μήτηρ ἡ Νώρα εἰσέρχεται εἰς τὸ δωμάτιον φορτωμένη με ψουνίδια, ἀφοῦ εἶνε παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων. Μετ' ὀλίγον τὴν βλέπετε νὰ παίζη με τὰ τέκνα τῆς, νὰ κρύπτεται ὑπὸ τὴν τράπεζαν, νὰ γελᾷ, νὰ τραγουδῇ, ὡς ἂν ἦτο ἀληθὴς μήτηρ, μόνη μετὰ τῶν τέκνων τῆς ἐντὸς τοῦ κλειστοῦ οἴκου, οὐδόλως φροντίζουσα περὶ τῶν ἑκατοντάδων θεατῶν, οἱ ὅποιοι τὴν βλέπουν. Καὶ ὅμως ἡ τόσον ἀνύποπτος και χαριεστάτη αὐτὴ κορασις μᾶλλον ἢ γυνὴ χωρεῖ πρὸς τραγικώτατον τέλος: Εἰς τὸν σύζυγόν τῆς ἐπεδόθη ἐπιστολή, ἡ ὁποία μέλλει ν' ἀνοιχθῇ μετὰ τόσας ὥρας, και τῆς ὁποίας τὸ ἀποτέλεσμα εἶνε ἀναποφεύκτως καταστρεπτικόν. Ἐκίνησε πάντα λίθον νὰ τὸ ἀποτρέψῃ, πλην εἰς μάτην. Καὶ δὲν τῇ μένει λοιπὸν ἄλλο, εἰ μὴ ν' ἀποθάνῃ ἅμα τῇ παρελεύσει τῆς προθεσμίας. «Νὰ μὴ τὸν ἐπανίδῃ ποτὲ πλέον, τὸν σύζυγόν τῆς, ποτέ, ποτέ, ποτέ! Καὶ τὰ παιδάκια τῆς, νὰ μὴ τὰ ἐπανίδῃ ποτὲ πλέον, και αὐτὰ ποτέ! Ἄχ! αὐτὸ τὸ χιονόψυχο νερό, τὸ μαῦρο! ὦ,

αὐτὸ τὸ πρᾶγμα... αὐτὸ τὸ πρᾶγμα δίχως βυθόν... Ἄχ! ἂν παρήρχετο μόνον!...»

Ἄλλ' ὀφείλει νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν χορὸν ἡ Νώρα, νὰ χορεύσῃ μίαν *ταραντέλλαν*. Καὶ τὴν χορεύει μεθ' ὀπόσης ἀπελπιστικῆς εὐθυμίας, ὡς ἄνθρωπος μέλλον ὀσονούπω ν' ἀποθάνῃ!... Παρατηρεῖ τὸ ὠρολόγιόν τῆς —εἶνε πέντε μετὰ μεσημβρίαν. Μέχρι τοῦ μεσονυκτίου ἑπτὰ ὥραι ἀκόμη. Ἐπειτα, ἀκόμη εἰκοσιτέσσαρες μέχρι τοῦ προσεχοῦς μεσονυκτίου... «Εἰκοσιτέσσαρες και ἑπτὰ! ἔχω τριάκοντα και μίαν ὥραν νὰ ζήσω!»

Ἀκριβῶς τὴν στιγμὴν ταύτην τὴν καλεῖ ὁ σύζυγός τῆς, ὅστις δὲν πρέπει νὰ ὑποπτευθῇ τίποτε.

«Μὰ τί γίνεται λοιπὸν τὸ κορυδαλάκι; — Νά το!» ἀποκρίνεται ἐκείνη πίπτουσα εἰς τὰς ἀγκάλας του, ὅλη μειδίαμα!...

Οὕτω κλείουσιν αἱ σκηναὶ τῶν δραμάτων τοῦ Ἴβσεν: Ἡ φρικίασις, ἡ ἀγωνία, ἡ κατάπληξις ἐν μέσῳ κοινῶν πραγμάτων —ἰδοὺ κυρίως ἡ ἐντύπωσις, ἣν παράγει τὸ θέατρόν του. Καὶ ἐν τούτῳ κεῖται ἡ ἀπαράμιλλος τοῦ Νορβηγοῦ πρωτοτυπία.

Ὡς πρὸς τὴν διασκευὴν τῶν σκηνῶν, αὐτὴ οὐδέποτε παριστᾷ ἐπιβλητικὰς σκηνογραφίας. Κοιναὶ οἰκίαι, ἐν αἷς λειτουργεῖ ἀπροσκόπτως ὁ φυσικὸς τῆς χώρας βίος, ἀληθῆ ἐσωτερικὰ τῆς ζωγραφικῆς τῶν Κάτω Χωρῶν —ἰδοὺ αἱ σκηναὶ του. Ζωγραφῶν αὐτὸς ὅ, τι βλέπει κατὰ τὸν τρόπον τοῦ Ματούς, ἀνε-

βίβασεν ἐπὶ τῆς σκηνῆς εἰκόνας ἐφαμίλλους πρὸς τὰς τῶν παλαιῶν διδασκάλων τῆς Φλαμανδίας.

‘Ο,τι ὅμως βλέπει ὁ Ἰβσεν τὸ βλέπει πολὺ διαφόρως τῶν σημερινῶν δραματογράφων. Ὡς ἄλλος Σαικσπῆρος ἐτάζει τὴν ζωὴν ἀφ’ ὑψηλῆς περιωπῆς καθ’ ὅλην αὐτῆς τὴν ἐξέλιξιν ἀπὸ τοῦ λίχνου μέχρι τοῦ φερέτρου, τοῦθ’ ὅπερ ἐπενδύει τὰ δράματά του μὲ πολὺν φιλοσοφικὸν χαρακτήρα. Οὐδεὶς διεισέδυσεν εἰς τοὺς νεφρούς καὶ τὴν καρδίαν τῆς ἀνθρωπότητος τόσον βαθέως ἀπὸ πολλοῦ, ἀπὸ λίαν πολλοῦ χρόνου. Πόσον εἶνε βαρυσήμαντοι αἱ ἐξῆς λέξεις, καὶ σχεδὸν πάντοτε πικραί: «Ὁ συγχρωτισμὸς πρὸς τὴν μεγάλην σου ψυχὴν ἐξευγενίζει (λέγει τις ἐν τῷ Ῥώσμερσχόλμ) καὶ κατὰ συνέπειαν φονεύει τὴν εὐτυχίαν».—«Ὁ Πέτρος Μόντεσγαρδ, λέγει ἄλλος τις, δύναται πᾶν ὅ,τι βούλεται... Καὶ τοῦτο, διότι ὁ Πέτρος Μόντεσγαρδ οὐδέποτε βούλεται πλέον ἀπὸ ὅ,τι δύναται. Ὁ Πέτρος Μόντεσγαρδ εἶνε ἱκανὸς νὰ ζήσῃ ἄνευ τινὸς ἰδανικοῦ, καὶ ἐν τούτῳ κεῖται ὅλον τὸ μυστήριον τῆς νίκης, ἐν τούτῳ ὁ κολοφὼν τῆς σοφίας εἰς τὸν κόσμον τοῦτον!»

Τοιοῦτοτρόπως προάγει τὸ μεγαλεῖον αὐτοῦ ὁ Ἰβσεν ἀποκαλύπτων διὰ τῶν ἔργων αὐτοῦ νέας ἀρχὰς τῆς περὶ τὰ ἀνθρώπινα φιλοσοφίας, ἐφαμίλλος τοῦ Σαικσπῆρος ὡς πρὸς τοῦτο. Ἡ τελευταία λέξις τῆς φιλοσοφίας ταύτης εἶνε: Μὴ παῦε δρῶν ἀπελευθερώσου τῶν προλήψεων ἀγωνίζου, καὶ πρὸ πάντων πρᾶττε

συμφώνως πρὸς τὰς πεποιθήσεις σου. Δὲν ὑπάρχει ἀληθῶς θανάσιμον ἁμάρτημα εἰμὴ μόνον ἓν, τὸ ψεῦδος. Τὸ δὲ μάλιστα θανάσιμον ἁμάρτημα εἶνε τὸ ψεῦδος ὅπερ ψεύδεταί τις πρὸς αὐτὸν τὸν ἑαυτόν του.

Καὶ ταῦτα κηρύττει ὁ ποιητῆς οὐχὶ ἐπαναστατῶν κατὰ τῶν ἀρχῶν τῆς ἠθικῆς, οὐδὲ συγχρωτῶν εἰς τὰ πάθη τὴν ἀξίωσιν τοῦ νὰ θεθῶσιν ὑπεράνω τῶν ἡθῶν καὶ τοῦ νόμου. Τοῦναντίον, ἀληθῆς πουριτανὸς ὁ Ἰβσεν δουλεύει ἥκιστα πάντων ἀνθρώπων εἰς τὴν σαρκικὴν ἡδυσπάθειαν. Ἡ δὲ φιλοσοφία του δὲν ἀποτείνεται εἰμὴ πρὸς τὴν κρίσιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν βούλησιν. «Ἐὰν πιστεύης, λέγει, πρᾶττε συμφώνως πρὸς τὴν πίστιν σου· καὶ τοῦτο μέχρι τοῦ τέλους, μέχρι τοῦ μαρτυρίου καὶ τοῦ θανάτου. Ὅχι ὅμως ἡμιτελῆ πίστιν ὅχι τύπους παθητικῶς παραδεδεγμένους. Κατάστησον σεαυτὸν σύμφωνον πρὸς σὲ αὐτόν, καὶ ἔσο πρῶτον καὶ κυρίως πρόσωπον».

Διδασκαλία ἀτελής —ὅπως τὴν ὀνομάζει ὁ Δεζαρδὲν— ἀνδρώδης ὅμως καὶ καλὴ διὰ νὰ τὴν ἐνωτισθῶσιν αἱ σύγχρονοι γενεαί, τῶν ὁποίων τὸ πνεῦμα τυγχάνει ἀρκούντως ὑψηλὸν σήμερον, τῶν ὁποίων ὅμως αἱ πράξεις δὲν ὑψώθησαν ἀκόμη, ὡς ὄφειλον, μέχρι τῆς περιωπῆς τοῦ πνεύματος τούτου. Ἄλλως τε ὁ Ἰβσεν τὸ ὁμολογεῖ αὐτός, ὅτι καινὰ εἰσηγεῖται δαιμόνια: «Ὁ ἐδικός μου ὁ Θεός, λέγει, εἶνε Θεὸς νέος, ἔχων μυελὸν ἐντὸς τῶν ὀστέων του».

Γ. Μ. ΒΙΖΥΗΝΟΣ

Η ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ, όπως άργά ἤ γρήγορα μαθαίνομε ὅλοι, σπανίως ανταποκρίνεται στις ἐπιθυμίες μας. Ἐτούτη τῆ φορά, ὅμως, ἡ βλοσυρή θεά συγκατένευσε, καί ἡ ἐπιθυμία μας νά μὴ λείψει ὁ Γεώργιος Βιζυηνός —εἰδικά αὐτός— ἀπὸ τῆ λαμπρῆ χορεία τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων πὸ δειγματίζουν τὰ ἑορταστικά καί ἐν πολλοῖς ἀναμνηστήρια φυλλάδια τοῦ MIET συνδέθηκε, κατὰ εὐτυχὴ σύμπτωση, μὲ μιὰ σπουδαία ἐπέτειο καί μᾶς ἐπέτρεψε νά ἀναδημοσιεύσουμε τὴν ἀνὰ χεῖρας μικρὴ ἀλλὰ σημαντικὴ καί μᾶλλον δυσεῦρετη μελέτη.

Δὲν εἶναι μόνον προσχηματικοὶ οἱ λόγοι γιὰ τοὺς ὁποίους σπεύσαμε νά ἐκμεταλλευτοῦμε τὴ σύμπτωση. Τὸ 2006 συμπληρώθηκαν ἑκατὸ χρόνια ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Ἑρρίκου Ἴφεν (1828-1906), τοῦ Νορβηγοῦ συγγραφέα πὸ τὸ ρηξικέλευθο ἔργο του ἀποτέλεσε, κατὰ γενικὴ ὁμολογία, τὴ γένεση τῆς σύγχρονης εὐρωπαϊκῆς δραματογραφίας. Ἡ ἐπέτειος πέρασε μᾶλλον ἀπαρατήρητη στὴ χώρα μας, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ἴφενικὴ ἐπανάσταση μεταλαμπαδεύτηκε ἀρκετὰ ἔνωρις στὰ καθ' ἡμᾶς καί ὅτι ἡ πρόσληψη τοῦ Νορβηγοῦ ὑπῆρξε καί ἐδῶ, ὅπως κατὰ κανόνα σὲ ὅλη τὴν Εὐρώπη, καθοριστικὴ γιὰ τὴν ἐξέλιξη τῆς ἐντόπιας δραματογραφίας, τὴν ἠθικὴ χειραφέτηση τοῦ θεάτρου καί τῆ συνολικὴ μεταρρύθμιση τῶν συμβάσεών του.

Ἀπὸ τῆ δεκαετία τοῦ 1890 τὰ ἔργα τοῦ Ἴφεν ἀρχίζουν νά κατακλύζουν τίς σκηνές τῶν εὐρωπαϊκῶν πόλεων,

καὶ τὰ ἠθικὰ καὶ φιλοσοφικά τους παρακολουθήματα — ὁ λεγόμενος ἰψενισμὸς— συζητιοῦνται εὐρύτατα, δημιουργώντας φανατικούς ὀπαδοὺς καὶ ἀγανακτισμένους πολέμιους. (Στοὺς ἐμπνευσμένους ὀπαδοὺς συγκαταλέγεται καὶ ὁ νεαρὸς Τζέιμς Τζόυς, ὁ ὁποῖος θεωροῦσε τὸν Ἴψεν πνευματικὸ ταγὸ καὶ ὑψηλὸ πρότυπο γιὰ τὴ δική του ἐθελούσια ἐξορία.) Ἡ χώρα μας δὲν στάθηκε ἐξαιρέση. Παράσταση ἰψενικοῦ ἔργου μαρτυρεῖται ἤδη ἀπὸ τὸ 1890 στὴν Κέρκυρα, ὅταν ἰταλικὸς θίασος ἀνέβασε τοὺς *Βρικόλακες*. Δὲν παύει, παρ' ὅλα αὐτά, τὸ κείμενο τοῦ Βιζυηνοῦ νὰ ἀποτελεῖ ἀρκετὰ πρῶμο δείγμα ἐλληνικοῦ ἐνδιαφέροντος γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Ἴψεν —καὶ ἕνα ἀκόμη τεκμήριο τῆς ἐντυπωσιακῆς εὐρυμάθειας, τῆς ἐγρήγορης καὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς καλλιέργειας τοῦ συγγραφέα του— ἂν λάβουμε ὑπόψη ὅτι ὁ ἰψενισμὸς ἀρχίζει νὰ ἀπασχολεῖ συστηματικὰ τὸ ἐλληνικὸ θέατρο καὶ τὴν ἐλληνικὴ διάνοηση μετὰ τὸ 1894, μὲ καθοριστικὸ εἰσηγητὴ (ποιὸν ἄλλον;) τὸν Γρηγόριο Ξενόπουλο.

Τὸ κείμενο ἀναδημοσιεύεται ἐδῶ ἀπὸ τὴν *Εἰκονογραφημένη Ἔστια* τοῦ πρώτου ἐξαμήνου τοῦ 1892 (ἀπ' ὅπου καὶ ἡ προσωπογραφία τοῦ Ἴψεν στὴν προμετωπίδα). Γνωρίζοντας ὅτι ὁ Βιζυηνὸς εἰσάγεται στὸ Δρομοκαίτειο στίς 14 Ἀπριλίου τοῦ 1892, εἶναι εὐλόγο νὰ υποθέσουμε ὅτι ὁ «Ἐρρίκος Ἴβσεν» εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ τελευταῖα (ἂν ὄχι τὸ τελευταῖο) κείμενο ποὺ συντάσσει ὁ Βιζυηνὸς προτοῦ ἢ φρενοβλάβειά του —ἢ ὁποῖα, μαζί μὲ τὸ συμπτωματικὸ πάθος του γιὰ τὴ Μπετίνα Φραβασίλη, ἔχει ἤδη ἐκδηλωθεῖ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ ἔτους— συσκοτίζει ὀριστικὰ τὸ λαμπρὸ του πνεῦμα.

Δ. Κ.

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ
ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΒΙΖΥΗΝΟΥ
ΕΡΡΙΚΟΣ ΙΒΣΕΝ
ΜΕ ΥΣΤΕΡΟΓΡΑΦΟ ΤΟΥ ΔΙΟΝΥΣΗ ΚΑΨΑΛΗ
ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ ΤΟΝ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟ ΤΟΥ 2006
Η ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΓΙΝΕ ΣΤΟ
Β' ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΓΙΑ ΕΠΙΜΕΛΗΤΕΣ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
ΤΟΥ ΜΙΕΤ (2005-2007)
ΜΕ ΤΗΝ ΚΑΘΟΔΗΓΗΣΗ
ΤΗΣ ΑΝΤΙΓΟΝΗΣ ΦΙΛΙΠΠΟΠΟΥΛΟΥ
ΠΑΡΑΓΩΓΗ
GRAPHICON

